

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 15.

Lördagen den 23 April

1842.

Mr Dr Marheinekens Dogmatik till innehåll och form så beskaffad, att de, som i vårt fädernesland studera theologien, deri finna en för sig passande och säker ledning?

Inledningen till ofwanstående fråga är hämtad ur en i Theologisk Quartalskrift för år 1841 införd och afwen särskildt aftryckt Afhandling Om Dogmatikens Begrepp och Form. Inledning till Dogmatiken i Utkast af G. G. Bring, hvilken slutas med följande ord: "Den dogmatiska theologien är i sin helhet ingenting annat, än en speculativ utveckling af treenighetläran och har således i treenighetslärans momenter sin form inifrån och ända till den yttersta anordningen utåt bestämd. Att så förhåller sig är först uttaladt af Marheineke, och vi kunna således nu sluta vårt utkast med att, i afseende på den dogmatiska formens detaljerade utförande, till honom hänvisa." Förf. har förut i en not citerat det arbete af Dr. M., hvars titel af mig i det följande uppgifves. Att denna åsigt icke är min, känner hvarje läsare af mina nyligen utgifna Theologiska skrifter redan på förhand, ty de dogmatiska uppsatserna hade, om den varit af mig antagen, sett helt annorlunda ut. Det är afwen nu, sedan den, så widt jag wet, första gången i en tryckt skrift blifwit i Sverige framställt, ehuru den en längre tid icke kunnat vara för någon Theolog ex professo obekant, icke min åsigt att deremot börja en egentlig polemik. Huruvida Dr Marheinekens Grundlehren der christlichen Dogmatik als Wissenschaft, Berlin 1827, hvilka ofelbart ingå i serien af Dogmatikens utveckling, deri intaga en jemförelsewis mer eller mindre utmärkt plats, företager jag mig icke att undersöka. De Swenska läsares behof, hvilka jag i min fråga åsyftat, har

den ryktbare Författaren icke kunnat känna, och afwen om han känt dem, hade det ej kunnat vara hans pligt att söka uppfylla dem. Wärdet af hans arbete förringas således icke, om det än skulle anses vara af mig bewisadt, att det för denna klass af läsare är mindre lämpligt. Att jag wisar mig vara i flera wigtiga ämnen af olika tankar med honom behöfwer icke urskuldås; ty en olika åsigt, anständig uttalad, är helt annat än klander.

De som i vårt fädernesland studera theologien, finna i Dr Marheinekens Dogmatik ingen för sig passande ledning, emedan detta arbete är till formen filosofiskt, och det filosofiska system som deri användes, är för mängden af theologier studios alldeles icke eller i alltför ringa grad bekant. Af dem, som från Gymnasierna afgå till Academien, fordrar wår ännu gällande Skolordning i 1 Sect., 6 Cap. 9 S. i Philosophien icke mera, än att de redigt känna Logik i samband med allmän Språklära, samt i öfrigt kunna göra reda för de Filosofiska Läroämnen, hvilka blifwit i Gymnasium föredragne, till hvilka icke uppgifna läroämnen den Hegelska filosofien wisserligen icke kan anses höra. I fullständig studentexamen läser ingen nekas betyget adprobatur i Philosophien, som uppfyller Skolordningens bestämda fordran. Hos mängden af dem, som inskrifwas i den Theologiska Faculteten, kan således endast kännedom af den allmänna Logiken förutsättas. Icke rätt många af desse hafwa hitintills undergått den philologiska delen af Candidat-examen, och jemförelsewis högst få den filosofiska. De i Faculteten inskrifne använda wanligen icke mer än tre eller fyra terminer för att bereda sig till tentamina och examina i läroämnen, som höra till fyra professioner, och kunna således, då en del af denna tid upptages af homiletiska och catechetiska öfningar, omöjligen med-

hinna att derjemte lära sig förstå om och endast de första grunderna af ett filosofiskt system, som präfwar äfwen den öfwade tänkarens både tålmod och krafter. Dem som lemna Universitetet med en så ofullständig förbildning för den nya speculativa dogmatiken, (och desse utgöra säkert mängden med högst få undantag), lärer man swärligen tilltro förmågan att "öfwerwinna den subjectiva ståndpunkten" till den grad, att de kunna fullt begripa en bok, som förutsätter kännedom i det minsta af den Hegelska Logiken, i hwilken den der förekommande, efter den äldre, formela Logiken alldeles icke inrättade, dialectiska methoden har sin grund. Det är derföre fruktansvärdt, att den hänvisning, hwilken Inledningens auktorswärde Författare gifwit till Marheineses Dogmatik, antingen kommer att sakna efterföljare, eller också erhåller ett större eller mindre antal af dem, åt hwilka hänvisningen icke war ämnad. De äldre af mina Läsare lära lifså lifligt som jag påminna sig, huru mycket uppsående den kantiska filosofien i början af detta århundrade äfwen i Sverige gjorde, och huru litet den förstods af mängden af dem, som tillegnade sig några af des phraser och sententier. Sedermera hafwa Fichtianer och Schellingianer af samma halt som desse Kantianer, icke underlåtit, att med sitt klingklang förwåna dem, som icke haft nog insigt eller förstånd att icke lysna deråt, men mot dessa systemer har Allmänheten wisat sig mycket lifgiltig, och ehuru de, lifsom det Kantiska gjort anspråk på användande inom hela det menskliga wetandets spher, hafwa de i Sverige blifwit, såsom jag tror, ganska litet i skrifter användade på andra wetenskaper och alldeles icke på Theologien. Huruvida nyss beskrifne Schellingianer blifwit efterträddes af lika beskaffade Hegelianer, kan jag icke weta, emedan jag numera är i alldeles ingen beröring med yngre idkare af wetenskapen. Huru det ännu härmed må förhålla sig, är det icke otroligt, att en och annan läsare af nämnda Inledning, som icke känner annan logik, än den äldre, men hört talas om speculativ dogmatik, får, när han ser den för hwar och en begripliga förfaselsedomen öfwer alla äldre och nyare åsigter, som utgått från den subjectiva ståndpunkten, det infallet, att wisla lära sig en dogmatik som duger, tager hänvisningen till Marheinefe ad notam, och gör detta så mycket heldre, som han tycker sig kunna hoppas att derigenom på en gång blifwa en nymodig både filosof och theolog. Jag will antaga det fördelaktigaste, neml. att han har förswarlig

underbyggnad i studier, godt hufwud och så mycket tålmod, att han icke nöjer sig med den första genomläsningen af den dogmatik, till hwilken han fattat förtroende. Wid den andra eller tredje läsningen är det i början för honom nya språket icke längre fremmande, han förstår en icke obetydlig del af innehållet och han kan tro sig förstå en mycket betydligare del deraf, emedan han dock tänker något derwid. Men är detta något det, som Författaren tänkt, sammanhänger det med det werkligen förstådda och utgör det dermed hela eller dock det hufwudsakliga innehållet af boken? Kan denne *αυτοδιδυτος* göra sig reda för de serfilda betydelse, som flera dels i umgängespråket dels i det äldre wetenskapliga språket förekommande ord och talesätt hafwa i skrifter, som tillhöra den Hegelska Skolan? Bewisar man mig, att dessa frågor kunna och böra beswaras med ja, så tackar jag för upplysningen, men intilldes torde man förlåta mig, om jag förblifwer wid min mening, att, om och "den subjectiva ståndpunkten, werkligen kan fullt öfwerwinnas," detta endast kan ske med tillhjelp af en klar och till grunden gående filosofisk insigt, och att, om denna insigt saknas eller är lexartad, den efter förmenande objectiva ståndpunkten icke är annat än en lånad subjectiv, d. w. s. har ingen annan grundwal än en blind tro på auctoritet *). Fyrwerkerier gifwa nöje och gas-upplysning gör nytta, men konsteldar som lysa för minnet och phantasiën, icke för hjertat och förståndet, stänka hwarfen nöje eller nytta. Den enda werkan af en dylik upplysning, som kan

*) För egen del instämmer jag med full öfvertygelse i det yttrande, hwarmed Dr Neander slutat föreläset till den 2:dra delen af sin på Swenska öfversatta Historia om den Christina Kyrkans grundläggning och ledning af Apostolarna: "Wårt sträfswande bör icke wara att uppgifwa vår subjectivitet, hwilket wi desutom omöjligt kunna, eller att göra henne till trälinna under någon annan subjectivitet, någon schola, hwilken som helst det må wara, som sätter den fattiga mennisko-anden på lesiwande Guds thron — en undergiffwenhet, till hwilken wi ej kunna beqwämas oss, emedan den enligt gudomlig rätt oss tillhörande, af Christus förwärfwade friheten bör dertill wara oss alltför kär. Wårt sträfswande bör twertom wara, att mer och mer rena och låta förklara vår synden och willfarelsen underkastade subjectivitet af sanningens anda." — Detta strefes för några år sedan i Berlin, den Hegelska Scholans utgångspunkt, af en Man, som wille, och troligen äfwen kunde förstå Scholans egenheter och fytning.

uppgifwas, är den, hwilken Apostelen Paulus beskriver i det märkelige yttrandet: *ἡ γυνώσις προοιοι*.

En säker ledning för dem, som studera theologien kan endast den Dogmatik meddela, hwilken, förstådd efter ordalydelsen, finnes vara i ingen strid med kyrkans lära, sådan den förut blifwit förestäld. Detta påstående tyckes temligen förswara sig sjelf åtminstone i Sverige, der wetenskapen och kyrkan äro nära förknäpade, kanhända i wisfa hänseenden mera innerligt än i andra protestantiska länder, och der på denna grund kyrklig renlärighet af en bland kyrkans lärare allmänare opinion anses så wäsentligen tillhöra theologien, att åsigter, som i hufwudsaklig grad sakna denna egenkap, förklarar för affällingar, hwilken opinion hwarje allwarligt tänkande medlem af kyrkan gerna ser bibehållen. Det skall, såsom jag hoppas, blifwa någorlunda klart, att de ställen, som ordagrant skola affkrifwas ur Dr Marheinekes Dogmatik, (till hwilka många andra lifa bestaffade kunnat läggas), antingen alldeles icke, eller icke otwunget, kunna förenas med den Swenska kyrkans gamla och ännu bestående tro. För att undwita widlyftighet inskränker jag mig till anförandet af helt få ställen. Det synes mig vara för mitt ändamål tillräckligt att wisfa, huru Jörf. yttrat sig i några af de wigtigaste ämnen, som förekomma i hwar och en Protestantisk Dogmatik.

1. Om Den Heliga Skrift.

— "Wie sollten selbst heilige Bücher zeugen und reden können von dem, was nicht zugleich in uns ist und in unserm Selbstbewußtseyn gar keinen Berührungspunct findet?" S. 197.

Wära Heliga Böcker tala och wittna om facta, med hwilka Christendomens positiva läror äro så nära förknäpade, att de sednare icke kunna antagas, om de förre förnekas. Dessa facta kunna icke rimligtwis sägas vara "zugleich in uns." Det är således swårt att förstå, att detta kan sägas om de med dem förbundna lärorna. Att båda "hafwa beröringspunkter i wårt sjelfmedwetande" är klart, emedan de annars icke kunde uppfylla andliga behof; men detta är något helt annat.

2. Om Jesu Christi Person.

"Nur also darin, daß Gott Mensch geworden, ist die menschliche Natur die vollendete und vollkommene. Nicht aber so, wie man sagen kann, Gott ist Mensch geworden, kann man sagen, der Mensch ist Gott geworden. Nicht darum etwa nicht, weil man die I-

dentität nicht absolut sezen könnte, oder weil diese die Differenz noch an ihr hat" — — — S. 192.

Efter Symbolum Nicenum är Jesus Christus såsom Filius Dei unigenitus et ex Patre natus ante omnia secula, consubstantialis Patri; men den, som antager en "absolut Identitet" emellan den gudomliga och menfliga naturen, tillägger dermed Jesus, äfwen såsom menniska betraktad, egenkapen att vara af samma wäsende med Fadren. Är detta icke Jörf:s mening, så har han mycket dunkelt uttryckt sig.

"Nicht zwar ist es Gott in seinem Ansichseyn, der in der menschlichen Natur leidet und stirbt, sondern der Mensch in seiner göttlichen Natur." S. 245.

För att wid detta uttryck fästa en beständ tanke måste man både förstå och antaga Hegels lära om Jesu person. Kyrkligt är uttrycket icke, ty enligt kyrkans bekännelse har personen Jesus Kristus sin gudomliga natur såsom sann Gud, född af Fadren i ewighet, och sin menfliga natur såsom sann menniska, född af Jungfru Maria.

3. Om det naturliga förderfwet.

"Das natürliche Verderben ist — eine Bestimmtheit oder Zuständlichkeit, womit der aus dem natürlichen Daseyn in das Ichseyn übergegangene Geist, als mit einer Krankheit behaftet ist. Es ist die Sündhaftigkeit. Allein weder das natürliche Daseyn an sich, noch das Ichseyn an sich, also weder die Natur an und für sich, noch das Ich an und für sich, ist das wirkliche Böse. Jenes An-und-Fürsichseyn ist es vielmehr nur als das mögliche Böse, die Labilität der Kreatur." S. 154.

Det är en allmänt känd sak, att den evangeliska kyrkan förstår med det naturliga förderfwet något helt annat, än blott "labilitet."

4. Om Jesu Christi försoning.

"Er (der Gottmensch) opfert nicht seiner Ichheit und Einzelheit die Welt, sondern sich der Welt auf, und indem er sie in seiner Person Gott weihet und darbringt, ist er in dieser seiner Aufopferung, aus reiner, göttlicher Liebe, nicht nur selber schon im Anfang eines neuen Lebens, sondern auch der Anfang eines neuen Lebens in ihr. Die unendliche Liebe Gottes also, welche hier der unendliche Gehorsam des Gottmenschen ist, ist das eigentliche und wahre Verdienst Jesu Christi. So begriffen, ist die christliche Lehre von der Versöhnung auf ihrem wahren, d. i. rein geistigen und sittlichen Gebiet, und über die traditionellen Vorstellungen vom Opfer hinaus, in de-

nen sie noch ihre bestimmten Beziehungen auf das Juden- und Heidenthum hat." S. 246.

Att Christus "i sin uppoffring af ren och gudomlig kärlek började ett nytt lif," och att hans kärlek före "uppoffringen" icke war lika ren och gudomlig som under densamma, är en ny lära. Ny är ock bestrifningen på "Christi egenteliga och sanna förtjenst." Äfwen de "traditionella föreställningar om offer," som tillhöra Christus och Apostlarna, och äfwen de "bestämda förhållanden till Gudomen," hvilka äro en följd af det nära sambandet emellan det Gamla och det Nya Testamentet, förwifas utan skonsamhet från den wetenkapliga trosläran ur det enda skäl, att åt dem ingen plats kan anwifas i ett wist modernt filosofiskt system.

Huru Förf. banat sig wäg till nyss anförda begrepp om "Christi egenteliga och sanna förtjenst" och huru bestrifningen derpå skall förstås, torde i någon mån upplysas genom följande ställen:

"Dies Bewußtseyn des Unversöhntseyns des Menschen mit Gott durch ihn, den Menschen selbst in seinem Widerspruch mit dem Gesetze, und in dem Widerspruch mit sich selbst oder in seinem Schmerz, ist aber selbst schon und an sich der Glaube an die gestiftete Versöhnung des Menschen mit Gott durch Gott selbst oder die Gewißheit, daß die Versöhnung der Welt mit Gott durch Gott in seiner Menschheit vollbracht, die Befreiung der Welt von jenem Widerspruch und diesem Schmerz, oder von aller Ungerechtigkeit und allem Unheil an sich, und auf eine ewige Weise geschehen sey. 1 Joh. 2, 2. 4, 40.. Als diese Wahrheit war die Versöhnung vorhanden, ehe sie in Jesu Christo ihre Vollendung und Wirklichkeit erreichte, und der Glaube an diese Wahrheit ist der Grund der Weisagung, daß sie auch ihre Zeit finden werde, in der sie vollendet werden würde; und als solche Wahrheit ist sie auch jetzt und für alle Zukunft vorhanden, nachdem sie einmal und für immer vollbracht und vollendet worden." — S. 237.

"Die Versöhnung durch Christum gestiftet, ist — das Bewußtseyn, daß dem durch den Glauben an ihn, seine Gerechtigkeit und Geduld Entschuldigten, weder die begangene Sünde, noch das erduldeten Leiden und Sterben ein Hinderniß seiner Seligkeit sey. Das Thun und Leiden Christi aber, als Offenbarung dieser Wahrheit, ist das versöhnende und die Versöhnung an sich." — S. 238.

"So wenig in Ansehung des Thuns dieses an

sich formale Thun, oder diese und jene einzelne und bestimmte Handlung, sondern die Erfüllung des Gesetzes, welche die Liebe ist, das Versöhnende ist, ebenso wenig ist das letzte Leiden Christi und dessen Ende, der Tod, an sich das Versöhnende, sondern die Liebe, in und aus der es getragen und erduldet wird. Diese an sich göttliche Liebe ist als die menschliche der Gehorsam." — S. 242.

"Bleibt hingegen die Reflexion auf den Gehorsam Jesu Christi in seinem Leiden und Thun im Neusserlichen stehen, so bleiben auch diese als selbständige stehen, und der Begriff ist in die Vorstellung und in seine einzelnen Momente auseinander gefallen. Als die erscheinende That aber an und für sich oder als das erscheinende Leiden und Sterben an und für sich hat es noch gar keine Beziehung auf die Versöhnung, wäre noch ein ganz Endliches nur, und es könnte die sinnliche Betrachtung dann wohl allein sich an das Körperliche Leiden Christi halten. In diesem aber ist es nicht das versöhnende, sondern als **Seelenleiden**. Als solches kann es wenigstens Mittel der Versöhnung seyn, ist aber auch als solches noch nicht die Versöhnung selbst, nicht ihr Zweck oder Begriff." — S. 243.

Jag will så godt jag förmår, dels med mina, dels med de jemförelsewis tydligaste af Författarens ord uppgifwa det huswudsakeliga innehållet af denna speculativa försoningslära. Medwetandet deraf, att menniskan i sin motsatta ställning mot lagen och sig sjelf icke är försonad med Gud genom sig sjelf, innehåller redan tron på människans med Gud genom Gud sjelf stiftade försoning, hwilken war förhånden förr, än den i Jesu Christo uppnådde "sin fulländning och verklighet," det will säga förr, än den uppenbarades genom Jesus Kristus, ty hans "görande och lidande är såsom uppenbarelse" af den i medwetandet förhånden warande sanningen "det försonande och försoningen i sig." Hans lidande och död är icke i sig det försonande, utan "kärleken, i och ur hwilken det utstods." Såsom factum ("erskeinend") betraktadt "har Christi görande och lidande ingen relation ("Beziehung") till försoningen i och för sig" men är såsom sådant "endast något helt ändligt." Christi lidande är icke såsom "kroppslidande" utan såsom "själslidande medel till försoning," men äfwen det sistnämnda är icke sjelfwa försoningen, icke des ändamål eller begrepp." Blott den egna reflexion will jag härwid tillägga, att Christus sjelf, såsom historisk person, är lika så wäl

som hans lidande och död "något helt ändligt," och att han således, när speculationen är consequent, icke betyder rätt mycket inför begreppet.

5. Om den Hel. Treenigheten.

"§. 422. Diesen Begriff Gottes als des **Dreieinigen** hat die Christliche Religion in der Vorstellung von Gott, als **Vater, Sohn und Geist**. Das reine Anschseyn Gottes in seiner Substantialität ist nicht zu **denken**, denn als ein Verhältnis Gottes zu sich selbst, und hiemit in dem Unterschiede seiner von sich. Der, welcher sich zu Gott verhält, ist ein anderer, als der zu welchem er sich verhält. Dieses Verhältnis ist die gegenseitige Negation. Gott ist in seinem In- und Anschselberseyn ein anderer; als Vater nicht der Sohn, als Sohn nicht der Vater, einer die Negation des anderen: beide sind andere gegen einander. Durch diese negative Macht der Differenz **vermittelt** Gott selbst auf eine ewige Weise **sich mit sich**. Unmittelbar und abstract ist Gott nur die reine Identität, das Seyn, welches Nicht-denken ist, wie im Spinozischen Pantheismus, der eben darin Fetischismus ist oder höchster Deismus. Es bestimmt sich dies Seyn noch nicht selbst als Denken, und unterscheidet somit sich noch nicht von sich. Hierin aber erst ist es Vernunft (*Logos*), hat die Bestimmung des vernünftigen Seyns oder Vernünftigeheyns, und ist ebendarin auch erst das vernehmbare oder erkennbare." S. 260.

"§. 423. Jenes Anschseyn Gottes in seinem In- und Anschselberseyn ist aber auch das Fürsich. In dieser unendlichen Vermittelung des Ansch durch das Fürsichseyn Gottes ist er der Geist. An sich der Geist ist er es wirklich erst, in dem er sich von sich unterscheidend oder durch den Unterschied hindurch gehend, sich mit sich ausgleicht, und jene gegenseitige Negation des In-sich oder Vater-seyns und des Ansch oder Sohn-seyns Gottes die Negation dieser Negation, d. i. ihre Position erreicht. Diese ist das Fürsich dessen, was Gott Ansch ist in jener unmittelbaren Identität, und dieser Differenz oder Negation. Gott ist also weder die nur mit sich identische absolute, und noch selbstlose Substanz, oder die substantielle Identität, noch auch nur das absolute Selbst oder Subject in seiner Negativität und Differenz von dem Wesen und der Substanz. Dieses vielmehr, daß Gott in dem Wissen von ihm oder als Geist sich als die Identität der Identität und Differenz bestimmt, ist Gott, als solcher die Dreieinigkeit, und diese zunächst die Wirklichkeit des Geistes, in welchem, als solchem,

das Vater- und Sohn-seyn Gottes enthalten und aufgehoben ist." S. 260 f.

"§. 424. Es erweist sich demnach das Fürsich oder Geisseyn Gottes an seinem In- und Anschselberseyn, und tritt als das Dritte hervor, worin sie eins sind. Das Fürsich des Anschselberseyns ist das Geisseyn Gottes, des Vaters; das Fürsich des Anschselberseyns ist das Geisseyn des Sohnes. Es sind aber nicht zwei Geister, sondern Ein Geist; er ist im Vater und Sohn der eine und selbige; was beide gemeinsam sind, ist er eigenthümlich, oder das ist seine Proprietät. Diese ist sein Ausgehen vom Vater und Sohn, worin nicht nur sein inneres Verhältnis zu Vater und Sohn, sondern auch sein Verhältnis zur Welt mit bestimmt ist." S. 261.

Desa tre paragrafer innehålla, efter Dr. Marheines föregifvande, "den Christna Religionens" treenighetlära, wetenskapligen förklarad. Uttrycken: **Fader, Son, Ande** och den sednares **utgående af Fadren och Sonen**, utgöra deraf det enda bibliska och kyrkliga elementet. Hela förklaringen är, såsom hvar och en genast finner, rent af filosofisk. — Underligt är det i sanning icke, att en Dogmatik, hwilken, såsom de i början af denna uppsats ur en annan frist anförda orden lyda, "i sin helhet är ingenting annat än en speculativ utveckling af treenighetläran," har, oaktadt de många deri citerade bibelspråken och de lika många bibliska och kyrkliga talesätten, när des princip, treenighetläran är af denna halt, "i sin helhet" ett temligen starkt constrasterande utseende mot den förut i den evangeliska kyrkan rådande dogmatiska theologiens.

(Slut n. g.)

Lärobok i Mekaniken af *Adam Wilhelm Ekelund*, Math. Adj. vid Kongl. Carolinska Universitetet. L. W. A. Första Delen. Statik. Lund 1838. 168 sid. in 8:o.

(Fortf. fr. föreg. Nr.)

Såsom wilkor för krafternas möjlige reduction till en enda kraft uppger Förf., att de 2:ne krafter, hwartill de gifna krafterna blifwit reducerade och af hwilka den ena är belägen i XY-planen och den andra går vinkelrätt mot samma plan, skola räkas i en punkt. Förf. synes här hafwa förgätt att denna sednare reduction icke alltid är möjlig, emedan endera

eller båda systemerna kunna reducera sig till ett kraftpar. Det sätt hwarpå Förf. härleder den bekanta equationen, som uttrycker wilforet för krafternas möjlige reduction till en enda, är mindre elegant än det wanliga, alldenstund i de equationer, hwaraf densamma genom elimination erhålles, blott finnes införda tvenne af resultatens coordinater, nemligen de som bestämma den punkt der den råkar XY -planet. Sjelfwa equationen finnes under formen $LZ + MY - NX = 0$, ehuru i andra läroböcker alla termerna på goda grunder ha samma tecken. Slutligen anföras de equationer, som bestämma resultatens storlek och riktning. Deß applicationspunkt antager Förf. ligga i XY -planet och uppgifwer till deß bestämmande equationerna $xZ = M$, $yZ = N$. Hwarföre kan icke applicationspunkten med lika mycket skäl antagas ligga i XZ och YZ -planerna, och hwarföre söker Förf. icke att bestämma den punkt der resultatens riktning står desä båda planer?

Såsom bewis på det egna sätt, hwarpå Förf. stundom går tillwäga, will Rec. slutligen anförä följande. S. 71 är fråga om att bestämma coordinaterna OD' och $D'n'$ till den punkt n' (Fig. 23), hwaräst directionen för kraften P' råkar XY -planet. Om x' och y' äro de motsvarande coordinaterna för applicationspunkten till P' , blir $OD' = x' - n'A'$, $D'n' = y' - n'B'$. I stället för att nu helt enkelt söka bestämna $n'A'$ och $n'B'$ bildar Förf. sig 3:ne nya equationer, och bestämmer OD' och $D'n'$ genom 3:ne quantiteters elimination ur alla 5 equationerna.

Wid frågan om krafterns sammansättning i allmänhet och wilforen för jämwigten, när krafterna äro belägna huru som helst i rymden, wisar sig alldrabäst den ofskattbara fördel, som kan hämtas af läran om kopplade krafter. Som förut är nämdt måste, om jämwigt skall äga rum, så wäl resultatent till krafterna, sedan dessa parallelt med sig sjelfwa blifwit förflyttade till en gifwen punkt, som momentet af det kraftpar, hwartill alla de kopplade krafterna, som uppkomma wid förflyttningen, kunna reduceras, särskildt vara noll. Om nu hwarje kraft först upplöses i trenne andra, parallelt med 3:ne antagna coordinatarlar, och desä krafter förflyttas till origo, kunna de här sammansättas till tre, som verka längs efter hwardera coordinataxeln. På detta sätt erhållas de tre första equationerna för jämwigten, som uttrycka att summan af sidokrafterna i anseende till hwardera axeln måste vara noll. Widare upplöses hwart och

ett af de kraftpar, som uppkommit genom sidokrafternas förflyttning till origo, i tvenne andra, som ligga i de coordinatplaner, som äga en gemensam genomstärningslinia med parets plan. Skall nu jämwigt äga rum, måste de par kopplade krafter, som verka i hwardera planet, särskildt vara noll, och härigenom erhållas de trenne sista equationerna för jämwigten, som, när coordinatsystemet är rätwinligt, uttrycka, att summan af krafternas momenter i anseende till hwardera axeln måste vara noll.

I S. 56 förekomma några satser hörande till momenternas theorie. Förf. har blott lösigen widrört detta ämne. Då fråga är om att proficera ett gifwet moment, har han icke tydligt förklarad anledningen, hwarföre man brukar representera momenter genom trianglar. Han talar blott om moment i anseende till en punkt och gör ingenstädes reda för hwad man i Statiken förstår med moment i anseende till en axel. För att komma till hufwudformlerna för sammansättningen af momenter, som äro belägna i olika planer, bewisar Förf. till en början att de quantiteter, som i Statiken wanligen betecknas med L , M och N , icke äro annat än summan af projectionerna af de gifna krafternas momenter i de tre coordinatplanerna. Häraf drager han vidare den slutsats, att desä quantiteter äro lika med projectionerna i samma planer af resultatens moment, så att om R betecknar resultanten, r deß affstånd från origo och λ , μ , ν winklarne mellan coordinatplanerne och det gifna planet, blir $rR \cos \lambda = L$; $rR \cos \mu = M$ och $rR \cos \nu = N$. Af desä equationer, samt med tillhjelp af equationen $\cos^2 \lambda + \cos^2 \mu + \cos^2 \nu = 1$, erhåller han slutligen, $rR = \sqrt{L^2 + M^2 + N^2}$. Härigenom bestämmes äfwen cosinus för winklarne λ , μ , ν . Det plan, hwari resultatens riktning är belägen, kallar Förf. **principalplanet** och deß normal **principalaxeln**.

Förf. har i nyss anförda framställning högst ensidigt uppfattat ämnet och derigenom ställt hela den wigtiga läran om momenters sammansättning i en falsk dager. Han utgår nemligen från det antagande, att de gifna krafterna äga en resultant, hwilket i högst få fall inträffar. Enligt wanliga regeln reducera sig gifna krafter, som äro belägna huru som helst i rymden, till 2:ne krafter, som icke ligga i samma plan, och således icke vidare kunna sammansättas. Om man antager en punkt, belägen huru som helst i rymden, och lägger planer genom densamma, blir naturligtwis

summan af projectionerna af de gifna krafternas momenter olika, allt efter som dessa projiceras i det ena eller andra planet. Det gifves då ett plan genom den gifna punkten, i anseende till hwilket denna summa är den största möjliga. Detta plan kallas principalplanet och om 3:ne sinsemellan vinkelräta planer läggas genom den gifna punkten, kan bewisas, att quadraten på summan af projectionerna af krafternas momenter i principalplanet är lika med summan af quadraterna på summorne af projectionerna af krafternas momenter i de 3:ne vinkelräta planerna. Således om den förra summan kallas G , och L, M, N ha samma betydelse som förut, blir $G^2 = L^2 + M^2 + N^2$. Rättast kan detta theorem bewisas med biträde af läran om kopplade krafter. Om alla krafterna förflyttas parallelt med sig sjelfwa till den gifna punkten uppstå härigenom lika många par kopplade krafter, hwilka icke äro annat än krafternas momenter i anseende till samma punkt. Dessa krafter kunna nu sammansättas till ett enda, som har samma werkan som alla tillsammans. Det plan, hwari detta krafterpar ligger, är det förut omtalade principalplanet. Om krafterna först upplösas parallelt med 3:ne coordinatarlar, som gå genom den gifna punkten, och de kopplade krafter som genom sidokrafternas förflyttning uppstå, på sätt förut är nämnt, upplösas och förläggas i de tre coordinatplanerna, blir summan af krafterparen i hwardera planet lika med quantiterna L, M och N . Om nu dessa, enligt kända regler för kopplade krafter sammansättning, sammansättas till ett enda par, blir detta lika med G , och $G^2 = L^2 + M^2 + N^2$. Sammansättas äfwen de till momenternas medelpunkt förflyttade enkla krafterna, erhålles en medelkraft, som i allmänhet icke är belägen i principalplanet. Blott i ett enda fall ligger den i detta plan, nemligen då de gifna krafterna kunna reduceras till en.

Det oriktiga i Förf:s sätt att uppfatta saken torde nu lätt vara insedt. Theoremet om sammansättningen af de momenter, som uppkomma genom krafternas projectioner i de tre coordinatplanerna, har ingen ting att ställa med krafternas resultant, och gäller äfwen då dessa icke kunna reduceras till en. Förf. har sig således obekant, att det wanliga fallet, då medelkraften af de till den gifna punkten förflyttade krafterna icke ligger i principalplanet, utgör en ganska vigtig del af Statiken och är ett rikt fält för undersökningar, hwilket sednast af Möbius med framgång blifwit bearbetadt. I Nees tanka kan ett dylikt mis-

tag, hwarom här är fråga, icke ursäktas den, som skrifwer en lärobot i Statiken.

Då Förf. således icke förstått riktigt uppfatta de satser som gälla när de arlar, hwartill de gifna krafternas momenter hänföras, gå genom samma punkt, kan man icke wänta sig, att han skulle försöka gå vidare, och söka bestämma lagarne för de ändringar momenterna äro underkastade, när arlarne i anseende till hwilka de tagas gå genom olika punkter. En hithörande intressant fråga är den, att bestämma läget af de punkter der summan af momenternas projectioner i principalplanet är den minsta möjliga, hwilken summa då utgör ett minimum maximorum. Med tillhjälp af teorien om kopplade krafter kan lätt bewisas att detta äger rum, då medelkraften af de till samma punkt förflyttade krafterna är vinkelrät mot principalplanet.

I §§. 58—61 genomgår Förf. de olika fall som kunna inträffa, då en eller flera af quantiterna X, Y, Z, L, M, N äro noll. Då X, Y, Z på en gång äro noll, men ingendera af summorna L, M, N , bewisar Förf., att de gifna krafterna reducera sig till ett krafterpar. Enligt läran om kopplade krafter faller detta af sig sjelf, emedan genom krafterpars sammansättning ett nytt krafterpar måste uppkomma. I s. 61 uppgifwer Förf. wilkoren för jämwigten i generelaste fallet, hwilken äger rum då alla 6 förut uppgifna quantiterna äro noll. I Nees tanka hade Förf. gjort bättre, om han först bestämt equationerna för jämwigten och derifrån härledt de equationer som gälla när krafterna äga en medelkraft.

I §§. 62—66 antages att kroppen, hwarpå krafterna werka, stödjer sig på en orörlig yta, eller rör sig omkring en axel, hwilket allt, till undwikande af widlöftighet, här förbigås.

(Förf. n. g.)

Det kongl. danske Videnskabernes Selskabs Jubilæum.

(Ur Dansk Folkekalendar for 1842.)

Året 1842 är ett jubelår för det Kongl. danske Videnskabernes Selskab. Det är nemligen 100 år sedan detta sällskap fick sitt ursprung från den kommission, Konung Christian den Sjette hade nedsatt för att ordna och beskrifwa det kongl. myntkabinettet. Enligt ett förslag af Professor Hans Gram, som war medlem af denna kommission, kommo densamma medlemmar öfwerens om att utwidga des verkningsskrets till flera wetskapliga föremål, och på mötet d. 13 November

1742, det första, som i sällskapets protokoller är anteckadt, bestämde sig de tillstådesvarande medlemmarne, som tillika blefwo på förhand underrättade om att Konungen biföll det ingifna förslaget, att wilsa verka för alla wetenskaper. Sällskapet trädde också strax i verksamhet, t. ex. medelst utgifwandet af Möllers *Cimbria literata*, och genom ett reskript af d. 11 Januari 1743 fick det Hans Maj:ts sanktion och försäkran om kongligt beskydd. Det således grundade sällskapet utgaf redan år 1743 första delen af sina skrifter, af hvilka första serien utkom i 12 delar i 4:o från 1743—79. En ny samling i 5 delar utgafs från 1781 till 1799, och en tredje swit, innefattande sällskapets skrifter för åren 1800—12, utkom i 6 band från 1801 till 1818. Sedan 1823 har sällskapet utgifwit sina skrifter i twenne ungefär samtida serier, hwaraf den ena innehåller de filosofiska och historiska, den andra de naturvetenskapliga och matematiska afhandlingarna. Genom ett kongl. reskript af d. 5 Oktober 1774 bifölls en ny plan för sällskapet, och genom kongl. resolution af 23 Dec. 1795 bestämdes dess stadgar, i hvilka sedermera några förändringar blifwit gjorda. De nu gällande stadgarne äro antagne 1839.

Enligt dessa skola de historiska, fysiska, matematiska och filosofiska wetenskaperna wara föremålet för sällskapets verksamhet. Medlemmarne äro derefter delade i 4 klasser. Jemte utgifwandet af sina skrifter (bland hvilka också upptagas afhandlingar, som insändas af lärda utom sällskapet, och hvilka då honoreras med en prismedalj i silfwer), utsätter sällskapet årligen 4 prisfrågor, hwilkas tillfredsställande besvarande belönas med en medalj i guld af 50 dukåters värde. De sålunda belönda afhandlingarna, bland hvilka såsom exempel må nämnas Hansteens och Schouws om magnetismen och meteorologien, utgifwas wäntligen särskilt af författarne. De premier, hvilka enligt grefwe D. Thotts och general-major Classens legater skola utfattas, ombestyrer och utdelar sällskapet, som också haft i uppdrag att bedömma prisafhandlingar, som af enskilda wetenskapskyndare blifwit framkallade, t. ex. N. Rasks om det islandiske Sprogs Oprindelse och Finn Magnusens om Eddalären. Till dess literära arbeten hör den danske Ordbog, hwaraf första delen utkom 1794. Detta widlyftiga arbete är, waktadt den betydliga tid och mödosamma slit, som många af sällskapets medlemmar offrat derpå, ännu ej fulländadt, och må wäl som ordbog betraktadt i wissa hänseenden anses som ett misslyckadt verk; emellertid skall det behålla ett ständigt värde såsom en öfvermåttan wiktig materialsamling.

Widare har sällskapet sedan 1754 haft inseende öfwer Danmarks geografiska mätning, hvilken man har att tacka för de stora specialkartorna öfwer riket, ett arbete, som nu snart blifwer afslutadt.

Till de flera föranstaltanden, genom hvilka sällskapet underhöfder wetenskapliga företag, hör dess verksamhet till meteorologiens befrämjande. Det har i en följd af år utlånt till wetenskapsmän, som wilsa företaga sig dithörande iakttagelser, de nödwändiga redskapen, och utnämnt en meteorologisk komité, som sedan år 1827 verkar i denna riktning. Slutligen är det Videnskabernes Selskab, som sedan 1831 har bekostat och

förestår den artfiska brunnborrningen på Solmen, äfwen som de magnetiska iakttagelser, hwilka från år 1834 blifwit företagna i den polytekniska läroanstaltens lokal, genom kongl. frifrisighet komma att fortsättas och utwidgas i sällskapets nya magnetiska observatorium på Köpenhamns wall.

Regeringen har städse egnat detta wigtiga sällskap, som genom sina utländska medlemmar står i förbindelse med den hela lärda werlden, sin uppmuntran och understödd, och den nu regerande Konungen har till den grad yttat sitt deltagande för desamma, att han i sin tid mottog walet såsom dess president, och efter sin tronbestigning såsom dess protector fortkar att stå i samma förhållande dertill. Jäse desto mindre har man antagit, att Videnskabernes Selskab safnar ett lifligare deltagande från den stora allmänhetens sida. Ett lärdt samfund af så frängt wetenskaplig tendens, som detta, kan wäl icke göra räkning på den stora publikens intresse; men på en tid, då man så willigt erkänner det förtjenstfulla i att utbreda allmän kunskap medelst populära skrifter, bör man ej heller glömma att en sådan kunskap just får sin grundwal genom och bygges på resultaten af de lärdas forskningar. Derjemte har sällskapet genom att utgifwa sina skrifter på danska gjort dem så tillgängliga för publiken som de kunna blifwa; och den offentliga underrettelse, det årligen meddelar om sina förhandlingar, gifwer enhwar tillfälle till att bilda sig ett klart begrepp om hwad och i hvilka riktningar det har verkat och verkar, om wigtigheten af denna verksamhet, och om den plats, det intager bland alla länders största literära samfund.

Att Swenskar, som önska en underhållande öfningsbok i modersmålets lyfkonpråk, Danfkan, kan synnerligen rekommenderas den sifflidne sommar på Bokhandl. Reitzels i Köpenhamn förlag utkomna 2:dra upplagan af "Poetisk Læsebog, ledsaget af historiske Anmærkninger; samlet og udgivet af Frederik Barfod." Den innehåller ett urwal af 302 skaldestycken från danska författare, hwartill utgifwaren fogat, såsom en liten läsekurs i swensk poesi för den danska allmänheten, 38 skaldestycken af swenska författare såsom Bellman, Tegner, Franzen, Wallin, Atterbom, Stagnelius, Lindeblad m. fl. Första upplagan, 1000 exemplar, af denna täcka anthology utfaldes inom 8 månader, och förläggaren har, för att lätta spridandet af den 2:dra, för densamma fastsatt det owanligt låga priset af 1 Rbd (boken utgör öfwer 800 sidor i stor 12:o).

De fransiska åsigterna begynna nu först att i Frankrike wäcka en större uppmärksamhet och blifwa föremål för kritiker och vederläggningar. Bland annat i den wägen har utkommit i Paris: "Examen critique des doctrines de Gibbon, du D:r Strauss et de M. Salvador, par Marie Nicolas Sylvestre Guillon, évêque de Maroc, aumônier de sa Majesté la reine des Français," ett verk, hwilket journalerna prisa såsom ett resultat af långwariga studier. A. Coquerel, prest wid reformerta kyrkan i Paris, har utgifwit: "Reponse au livre du docteur Strauss: La vie de Jésus."

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1842.

